

**Şəhla
Cabbarlı**

(əvvəli ötən sayımızda)

Müqavilənin maddələri (ixtisarla):

I maddə - Bütün Rusiya imperatoru həzrətləri və İran şahı həzrətləri arasında, onların vərasələri və taxt-tacın varisləri, onların dövlətləri və qarşılıqlı surətdə təbəələri arasında bundan sonra əbədi sülh, dostluq və tam razılıq olacaq;

II maddə - Bütün Rusiya imperatoru həzrətləri və İran şahı həzrətləri hörmətlə qəbul edirlər ki, razılığa gələn yüksək tərəflər arasında baş vermiş və indi xoşbəxtlikdən qurtarmış savaşı ilə Gülistan traktatının qüvvəsi üzrə qarşılıqlı təəhhüdlər də başa çatıb;

III maddə - İran şahı həzrətləri öz adından, öz vərasələri və varisləri adından Arazin o tayı və bu tayı üzrə İrəvan xanlığı ilə Naxçıvan xanlığının Rusiya İmperiyasının tam mülkiyyətinə güzəşt edir. Şah həzrətləri bu güzəşt nəticəsində, hazırkı müqavilənin imzalanmasından sayılımaqla altı aydan gec olmayaraq, yuxarıda adları çəkilən hər iki xanlığın idarə edilməsinə aid olan bütün arxivləri və ictimai sənədləri Rusiya reisliyinə verməyi vəd edir;

IV maddə - Müqaviləyə qoşulan yüksək tərəflərin razılığı ilə hər iki dövlət arasında sərhədlər aşağıdakı hüduddə qərara alınır: Sərhəd xətti Osmanlı torpaqlarının ucundakı kiçik Ağrı dağı zirvəsindən aralıda, düz istiqamətə ən yaxın nöqtədən başlayaraq, o dağların zirvəsindən keçir. Sərhəd xətti oradan başlayan çayın axarı üzrə Şərur qarşısında onun Araza töküldüyü yerədək davam edir. Sərhəd Araz çayı üzrə davam edir və sərhəd Cikoir yüksəkliyi zirvəsindən Talışı Ərş dairəsindən ayıran dağlar üzrə Qəmerkühun zirvəsində keçir. Beləliklə, adıçəkilən dağın zirvəsindən əks tərəfdə yerləşən hissəsi istisna olmaqla, Zuvand dairəsi Rusiyaya birləşir;

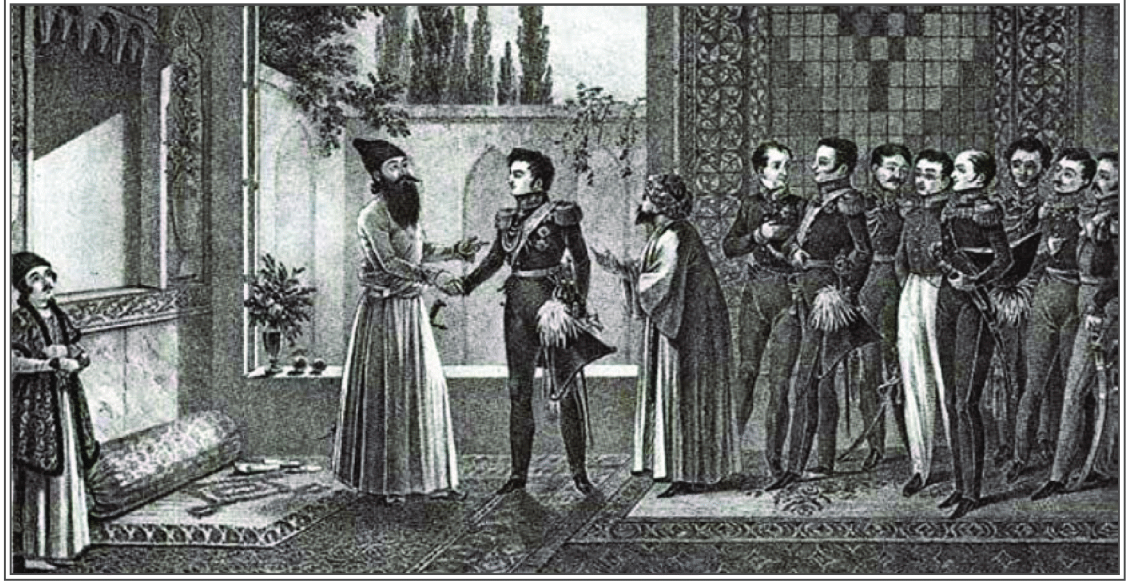
V maddə - İran şahı həzrətləri bütün Rusiya imperatoru həzrətlərinə öz səmimi dostluğuna sübut olaraq, bu maddə ilə həm öz adından, həm də öz vərasələri və İran taxt-tacının varisləri adından, yuxarıda göstərilən sərhədxətti arasında, Qafqaz sıra dağları və Xəzər dənizi arasında yerləşən bütün torpaqların və bütün adaların, bununla bərabər həmin məmləkətlərdə yaşayan bütün köçəri və başqa xalqların əbədi zamanadək Rusiya İmperiyasına məxsus olduğunu təntənə ilə tanıyır;

VI maddə - İran şahı həzrətləri hər iki dövlət arasında yaranmış savaşı ilə Rusiya İmperiyasına vurulmuş xeyli ziyanı, həmçinin Rusiya təbəələrinin düşar olduğu qurbanlara və itkiyə hörmət əlaməti olaraq, onların əvəzini pul təzminatı ilə ödəməyi öhdəsinə götürür. Müqaviləyə qoşulan hər iki yüksək tərəf o mükafatın məbləğini on gurur tümən raicə, ya iyirmi milyon gümüş manat qərarlaşdırıb. Onun vaxtı, ödəniş qaydası və təminatı sözbəzə hə-

zırkı traktata daxil edilə biləcək qüvvəyə malik olan xüsusi müqavilədə qərarlaşdırılıb;

VII maddə - İran şahı həzrətləri öz əlahəzrət oğlu şahzadə Abbas Mirzəni öz vərasəsi və taxt-tacın varisi təyin etmək iltifatında bulunan kimi, Bütün Rusiya imperatoru həzrətləri İran şahı həzrətlərinə varislik qaydasının təsdiqinə kömək etmək arzusunu açıq-aşkar sübut etməkdən ötrü, bundan sonra şahzadə Abbas Mirzə həzrətlərinin simasında İran taxt-tacının vərasəsi və varisini, onun taxta çıxmasından sonra isə onu o dövlətin qanuni hökmdarı hesab etməyi öhdəsinə götürür;

VIII maddə - Rusiya tacir ge-

Kiçik kənddə böyük Vətənin bölgüsü - Türkmənçay müqaviləsi

Tarixçilər müqavilənin qüvvədən düşdüyünü, hüquqşünaslar isə əksini iddia edirlər

miləri, əvvəlki qayda üzrə, Xəzər dənizində və onun sahilləri boyunca azad üzmək və bununla bərabər onlara yaxınlaşmaq hüququna malikdir. Gəmi qəzası hallarında İranda onlara hər cür kömək edilməlidir. Bu üsulla İran ticarət gəmilərinə də Xəzər dənizində əvvəlki qayda ilə üzmək və Rusiya sahillərinə yan almaq hüququ verilir ki, orada gəmi qəzası

lər. İran şahı həzrətləri qabaqlar olduğu kimi, Rusiyaya ticarətin xeyrinə tələb olunan hər yere konsullar və ticarət agentləri təyin etmək hüququ verir və öhdəsinə götürür. Bütün Rusiya imperatoru həzrətləri öz tərəfindən İran şahı həzrətlərinin konsul və ya ticarət agentlərinə münasibətdə tam qarşılıqlı əməl etməyə vəd verir;

Qarşılıqlı surətdə təbəələrin öz aralarında bu və ya o biri hökumətin xəzinəsinə müqavilə təəhhüdləri dərhal və tamamilə təmin edilməlidir;

XII maddə - Barışığa gələn yüksək tərəflər təbəələrin xeyri üçün özlərinin ümumi razılığı üzrə qarşılıqlı surətdə qərara alır. Onlardan Arazin hər iki tərəfindən tərənəmən əmlakı malik

XV maddə - Şah həzrətləri öz dövlətinə sakitliyi qaytarmaq və öz təbəələrindən hazırkı müqavilə ilə bu qədər xoşbəxtliklə başa çatmış döyüşdə törədilmiş bədbəxtlikləri daha da artırmaqla hər şeyi kənar etmək kimi xeyirli, xilasedici niyyətlə hərəkət edərək, Azərbaycan adlanan vilayətin bütün əhalisinə və məmurlarına büsbütün və tam bağışlanma əta edir. Tərənəmən mülkə gəldikdə isə, onun satılması və ya onun haqqında özxoşuna sərəncam üçün beş illik müddət müəyyən edilir. Lakin bu bağışlanma qeyd olunan bir illik müddət başa çatanaqədək məhkəmə cəzası düşən günah və ya cinayət işləmiş adamlara şamil edilmir.

(Qeyd: Məhz bu maddəyə əsaslanaraq onminlərlə erməni ailəsi İran ərazisindən Şimali Azərbaycan ərazisinə köçürülüb);

XVI maddə - Müvəkkillər bu sülh müqaviləsi imzalandıqdan sonra, qarşılıqlı surətdə təxiyə salınmadan təcili olaraq, hərbi əməliyyatların dayandırılması haqqında bütün yerlərə xəbər və lazımı fərman göndərməlidir. Eyni məzmununda iki nüsxədə tərtib edilmiş, hər iki tərəfin müvəkkilləri tərəfindən imzalanmış, onların gerbli möhürləri ilə təsdiq edilmiş və qarşılıqlı olaraq bir-birinə verilmiş bu sülh müqaviləsi bütün Rusiya imperatoru həzrətləri və İran şahı həzrətləri tərəfindən təsdiq edilmiş və onların imzaladığı təsdiq mətnləri təntənəli şəkildə hər iki tərəfin müvəkkilləri tərəfindən dörd ay ərzində və ya mümkün olduqca daha tez dəyişdirilməlidir.

Müqavilə bu sözlərlə yekunlaşdı: Fevral ayının 10-da, İsanın anadan olmasının 1828-ci ilində Türkmənçay kəndində bağlanıb.

Əslini imzaladı:

İvan Paskeviç, A.Obrezekov

Beləliklə, Azərbaycan rəsmi olaraq iki dövlətin işğalçılıq siyasətinin qurbanı oldu. Burada öz xanlarımızın, bəylərimizin də rolu böyük oldu. İki əsrdə nəinki birləşmə bildik, hətta, defələrlə həm Arazin o tayında, həm bu tayında qırğınlara məruz qaldıq.

Amma mədəniyyət, dil, ədəbiyyat, ürəklər 193 ildir ayrı qalsada, yenə də bir hədəfə vurur: Yaşasın Azərbaycan!

ayna.az

Şah həzrətləri öz dövlətinə sakitliyi qaytarmaq və öz təbəələrindən hazırkı müqavilə ilə bu qədər xoşbəxtliklə başa çatmış döyüşdə törədilmiş bədbəxtlikləri daha da artırmaqla hər şeyi kənar etmək kimi xeyirli, xilasedici niyyətlə hərəkət edərək, Azərbaycan adlanan vilayətin bütün əhalisinə və məmurlarına büsbütün və tam bağışlanma əta edir. Tərənəmən mülkə gəldikdə isə, onun satılması və ya onun haqqında özxoşuna sərəncam üçün beş illik müddət müəyyən edilir. Lakin bu bağışlanma qeyd olunan bir illik müddət başa çatanaqədək məhkəmə cəzası düşən günah və ya cinayət işləmiş adamlara şamil edilmir

hallarında onlara qarşılıqlı surətdə hər cür vasitə ilə kömək göstərilməlidir. Hərbi gəmilərə gəldikdə isə, qədimdə olduğu kimi, yalnız Rusiya hərbi bayrağı altında olan hərbi gəmilər Xəzər dənizində üzə bilər;

IX maddə - Bütün Rusiya imperatoru həzrətləri və İran şahı həzrətləri hər vasitə ilə onlar arasında bu qədər xoşbəxtliklə bərpa olunmuş sülh və dostluğu bərqərar etməyi arzulayaraq, müvəqqəti tapşırıqların icrası və ya daimi qalmaq üçün bu və ya o biri dövlətə göndərilən səfirlərinin, nazirlərinin və işlər müvəkkillərinin, onların dərəcəsinə, razılığa gələn yüksək tərəflərin şərəfinə, onları birləşdirən səmimi dostluğa və yerli adətlərə uyğun olaraq, ehtiramla və (hər birinin) ayrılıqda qəbul edilməsini qarşılıqlı surətdə rəva bilirlər;

X maddə - Bütün Rusiya imperatoru həzrətləri və İran şahı həzrətləri hər iki dövlət arasında ticarət əlaqələrinin bərpa olunmasına və genişlənməsinə, sülhün bərqərar olmasına tam qarşılıqlı razılıq əsasında hökm verdi-

olanlarına üç il vaxt verilməlidir ki, onlar bu müddət ərzində onu azad surətdə satsınlar və dəyişsinlər. Lakin Rusiya imperatoru ona aidiyyəti olduğuna görə, keçmiş İrəvan sərdarı Hüseyn xanı, onun qardaşı Həsən xanı və keçmiş Naxçıvan hakimi Kərim xanı bu iltifatlı sərəncamdan kənar edir;

XIII maddə - Axırıncı və ya bundan qabaqki döyüşlərin gedişində əsir alınmış hər iki tərəfin bütün hərbi əsirləri, bununla bərabər hər iki hökumətin nə vaxtsa qarşılıqlı əsir düşmüş təbəələri azad edilməli və dörd ay ərzində qaytarılmalıdır. Onlar azuqə və digər tələbatlarla təmin edilməli, onları qəbul etmək və sonrakı yaşayış yerinə yollamağa sərəncam vermək üçün hər iki tərəfdən ayrılmış komissarlara təhvil vermək üçün Abbasabada göndərilməlidir;

XIV maddə - Razılığa gələn tərəflərdən heç biri axırıncı savaşı başlanmasınadək və ya o vaxtı digərinin təbəəliyinə keçmiş olan satqınların və fərarilərin verilməsini tələb etməyəcək;